

بسم الله الرحمن الرحيم

تدبر در قرآن

سوره مبارکه فیل

استاد ضرابی- آبان ۱۳۹۹

جلسه دوم ۹۹/۸/۱۴

آیه شریفه: «أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ (۱)» - مگر ندیدی پروردگارت
با پیلداران چه کرد (۱)»

عنوان: پخش زنده برنامه‌های سوره

از آنجایی که هر سوره‌ای از سوره‌های قرآن کریم برای درمان دردی مهم و یا
پاسخگویی به نیازی مبرم در زندگی انسانها نازل شده است و برنامه‌های هر
سوره‌ای بصورت زنده برگزار می‌شود و یک برنامه ضبط شده در گذشته تاریخ
نیست. این قالب و این محتوا و تأثیر بخشی و هدایت آن همه و همه لحظه به
لحظه از سوی حق تعالی می‌رسد «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ - خدای یکتاست
که جز او خدایی نیست، زنده و پاینده است» (بقره/۲۵۵)

سخن خدا در قرآن چیزی به مراتب بالاتر و عمیق‌تر از یک گفتگوی مشافه‌ای و
تخاطب دو طرفه یا چند طرفه است. فهم حقیقت این امر بستگی به درک رابطه
احاطه‌ای حضرت حق به مخلوقات دارد که فراتر از فهم همه موجودات حتی
افضل و خاتم انبیاء الهی رسول رحمت پیامبر نازنین اسلام است که فرمود: «مَا
عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ وَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ» - یعنی آنچنان که باید تو را
نشناختم و آنچنان که باید تو را بندگی نکردم» (بحار الأنوار؛ ج ۶۸، ص ۲۳۵) خداوند
بندگان را می‌بیند و به احوال آنها آگاه است. این ما هستیم که از خود و خدای
خود بی‌خبریم.

هم در ره معرفت بسی تاخته‌ام هم در صف عالمان سر انداخته‌ام
چون پرده ز پیش خویش برداشته‌ام بشناخته‌ام که هیچ نشناخته‌ام

عنوان: پیام عام و همه‌شمول

ضرورت رؤیت « آلم تر » و مشاهده‌ی کیفیات و جزئیات « کیف » و آنچه لایق و شایسته تماشا و دیدن است، فعل پروردگار « فَعَلَ » پروردگاری « رَبِّكَ » که در جهت پروریدن انسان و رساندن او به کمال لایق انسانیتش این صحنه‌ها را ترتیب داده است

صحنه در هم کوبیده شدن « اصحاب فیل » فیل بعنوان سنبل قدرت غلیظ و شدید بودن، به طور کلی در هر زمانی صاحبان قدرت و افرادی که در مقابل حاکمیت توحید و دین خدا می‌ایستند را شامل می‌شود.

این یک نیاز مبرم برای قدرت بخشیدن به نیروی پرهیز از محرمات و اتیان واجبات است و کمتر از ضرورت مشاهده صحنه سنگ‌سار یک زانی و بریدن دست دزد نیست که خاصیت درمان بخشی نفوس بیمار را دارد و شهوت افسارگسیخته‌ی سرکش را سر جای خود می‌نشاند. نباید این صحنه‌ها از نظر دور داشته، فراموش گردد. و باید طائفه‌ای از مومنان نظاره کننده آن باشند. «وَلْيُشْهَدْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ - در [کار] دین خدا نسبت به آن دو دلسوزی نکنید و باید گروهی از مؤمنان در کیفر آن دو حضور یابند» (نور/ ۲)

چنین پیامی برخلاف آنچه تصور می‌شود اختصاصی به ابر قدرتها ندارد همه نفوس بشری به طغیان و سرکشی نفس مبتلا هستند. مشکل اینجاست که ما خود را مخاطب این درسهای هدایتگر نمی‌بینیم و نفس خود را متذکر چنین عاقبت‌های سویی نمی‌کنیم.

خوشا آن‌کس که پیش از مرگ میرد دل و جان هرچه باشد ترک گیرد

عنوان: پناه به خدا از طغیان نفس

خداوند گاه انسان را متوجه صحنه‌هایی از عاقبت سوء طغیان‌گران در دنیا می‌کند مانند آنچه درباره اصحاب فیل و فرعون و غیره بیان داشته و گاهی متوجه سرانجام این طغیان‌گریها در آخرت می‌کند .

مانند «إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * وَ إِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ * وَ إِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ * أَ فَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ * وَ حُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ - همانا انسان نسبت به پروردگارش بسیار ناسپاس است. و بی‌شک بر این (ناسپاسی) گواه است. و همانا او علاقه شدیدی به مال دارد. آیا انسان نمی‌داند که وقتی آنچه در گورهاست برانگیخته شود. و آنچه در سینه‌هاست ثمره آنها خواهد بود؟» (عادیات/ ۱۰-۶)

مؤمنین همیشه از طغیان سرکشی نفس خود به خدا پناه می‌برند: «وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ» (یوسف/ ۵۳)

إِلَهِي إِلَيْكَ أَشْكُو نَفْسًا بِالسُّوءِ أَمَّارَةً، وَ إِلَى الْخَطِيئَةِ مُبَادِرَةً، وَ بِمَعَاصِيكَ مُوَلَّعَةً، - خدایا از نفسی که فراوان به بدی فرمان می‌دهد به تو شکایت می‌کنم، همان نفسی که شتابنده به سوی خطا و آزمند به انجام گناهان است.» (مناجات الشاکین)

هین مرو اندر پی نفس چو زاغ کاو به گورستان برد نی سوی باغ

گر روی رو در پی عنقای دل سوی قاف و مسجد اقصای دل

عنوان: عبور از دیوار بلند الفاظ

در آئینه نفس ناطقه انسان قوایی وجود دارد که قادر است از دیوار ضخیم زمان و مکان عبور کند و از ورای الفاظ قرآن، قاری آن را به تماشاگری وقایع گذشته تاریخ و آینده ببرد؛ زیرا نفس ناطقه انسان آزاد از زمان و مکان است.

لامکانی که در او نور خداست ماضی و مستقبل و حالش کجاست

ماضی و مستقبلش نسبت به توست هر دو یک چیزند و پندار که دو ست

این قدرت فوق العاده را کمتر انسانی در بیداری یا در خواب تجربه نکرده است که علی رغم صحنه‌ای که در آن واقع شده ناگهان بخاطر شدت تعلق خاطر به

چیزی صحنه‌هایی دیگر می‌بیند که از مشاهده حسی اشیاء طبیعی قوی‌تر و با چشمی دیگر است نه این چشمی که با نور حسی می‌بیند، صحنه‌هایی در خواب و بیداری از وقایع قرآن و تاریخ اسلام و حتی برزخ و قیامت و بهشت و جهنم، هدایتی از سوی پروردگار برای بندگان.

هر کسی ز اندازه روشندلی غیب را ببیند بقدر صیقلی
هر که صیقل بیش کرد او بیش دید بیشتر آمد بر او صورت پدید

عنوان: مقصود از همه چیز خداست

اشتباه نشود مقصود از ذکر ماجرای اصحاب فیل، مشاهده فعل خدا و معرفت به اوست. اساساً در عالم هستی هیچ چیز مهم‌تر و تماشایی‌تر از او نیست. لیکن او را می‌توان در آیت‌ها و آئینه‌ها دید. آئینه افعال او که خلق و ایجاد موجودات است و هر حادثه و حرکت و سکون کوچک و بزرگی که با دیده سر یا دیده دل مشاهده می‌شود. مشاهده ربوبیت او که جز تعالی و کمال و خیر برای موجودات عالم در آن نیست و سرانجام مشاهده ربّ متعال که غایت همه چیز است. همان که بی‌بی دو عالم حضرت زهرا (س) در جواب پدر فرمود. پیامبر (ص) روزی از دخترش پرسید: فاطمه، چه درخواست و حاجتی داری؟ هم‌اکنون فرشته وحی در کنار من است و از طرف خدا پیام آورده است. هر چه بخواهی تحقق می‌پذیرد. زهرا (س) در پاسخ فرمودند: « شَغَلَنِي عَنْ مَسْئَلَتِهِ لَذَّةُ خِدْمَتِهِ، لَا حَاجَةَ لِي غَيْرُ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِهِ الْكَرِيمِ - لَذَّتِي كَهِ أَنْ خَدَمْتُ حَضْرَتَ حَقِّ مِي بَرَم، مَرَا مِنْ هَرِ خَوَاشِي بَاذْدَاشْتَه .. » (ریاحین الشریعه، ج ۱، ص ۱۰۵)

خوش است عارض جانان به چشم دل دیدن نه آنکه وصف جمالش ز غیر پرسیدن
اگر که طالب وصل جانانی نمی رسی بوصالش مگر به نالیدن
مدام وقت سحر نزد دوست باید رفت ولی بحال تضرع، با اشک باریدن